УДК 811.111’373’42
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-103-18

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

ЖАНРОВА СИСТЕМА ФОЛЬКЛОРУ

Пеліван О. К.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Національний університет «Одеська юридична академія»
Фонтанська дорога, 23, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0002-2708-9514
oxana72008@ukr.net

Ключові слова: *англійський фольклор, жанрова система, жанри фольклору, народна казка, легенда, міф, балада, прислів’я, загадка, дитячий фольклор, усна народна творчість, жанрова класифікація.*

Статтю присвячено комплексному дослідженню жанрової системи англійського фольклору як цілісної сукупності уснопоетичних творів, об’єднаних спільними структурними, тематичними та функціональними характеристиками. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю систематизації сучасних уявлень про класифікацію фольклорних жанрів, визначення їхніх взаємозв’язків та ролі у збереженні культурної спадщини англомовного світу. Метою статті є комплексне дослідження жанрової системи англійського фольклору, визначення її структурної організації, основних жанрових різновидів, їхніх характерних ознак, функцій і взаємозв’язків у системі усної народної творчості. Матеріалом дослідження стали понад 300 англомовних фольклорних творів, відібраних із цифрової бібліотеки Folklore, Folktales, and Fairy Tales from England: A Digital Library (D. L. Ashliman) та зі збірки English Fairy Tales Джозефа Джейкобса, розміщеної в електронній бібліотеці Project Gutenberg. До корпусу дослідження увійшли народні казки, легенди, міфи, балади, прислів’я, приказки, загадки, дитячі фольклорні твори та інші жанри англійської усної народної творчості. У роботі використано описовий, структурно-функціональний, порівняльний, жанровий, контекстуально-інтерпретаційний методи та метод класифікації. У результаті дослідження встановлено, що жанрова система англійського фольклору має ієрархічну структуру та характеризується взаємодією окремих жанрових різновидів. Визначено структурні й функціональні особливості англійських народних казок, легенд, міфів, балад, прислів’їв, загадок і дитячого фольклору. Доведено, що кожен жанр виконує специфічні комунікативні, когнітивні, естетичні та культуротворчі функції, водночас формуючи єдину систему усної народної творчості. Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів у галузі фольклористики, лінгвокультурології, літературознавства, жанрознавства, а також у викладанні курсів із фольклору, історії англійської літератури та англійської лінгвокультури.

GENRE SYSTEM OF FOLKLORE

Pelivan O. K.
Candidate of Philological Sciences (PhD), Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages
National University "Odesa Law Academy"
Fontanska Road, 23, Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0002-2708-9514
oxana72008@ukr.net

Key words: *English folklore, genre system, folklore genres, folk tale, legend, myth, ballad, proverb, riddle, children's folklore, oral folk tradition, genre classification.*

The article presents a comprehensive study of the genre system of English folklore as an integrated body of oral folk literature united by common structural, thematic, and functional characteristics. The relevance of the research is determined by the need to systematize contemporary approaches to the classification of folklore genres, identify their interrelationships, and define their role in preserving the cultural heritage of the English-speaking world. The aim of the article is to conduct a comprehensive analysis of the genre system of English folklore, determine its structural organization, identify the principal folklore genres, and examine their distinctive features, functions, and interconnections within the system of oral folk tradition. The research material comprises more than 300 English folklore texts selected from Folklore, Folktales, and Fairy Tales from England: A Digital Library (D. L. Ashliman) and English Fairy Tales by Joseph Jacobs available through the Project Gutenberg digital library. The corpus includes folk tales, legends, myths, ballads, proverbs, sayings, riddles, children's folklore, and other genres of English oral folk literature. The study employs descriptive, structural-functional, comparative, genre-based, contextual-interpretative, and classification methods. The findings demonstrate that the genre system of English folklore possesses a hierarchical structure characterized by close interaction among its individual genre varieties. The structural and functional features of English folk tales, legends, myths, ballads, proverbs, riddles, and children's folklore have been identified and analyzed. The study establishes that each genre performs specific communicative, cognitive, aesthetic, and culture-forming functions while simultaneously contributing to the integrity of the overall system of oral folk tradition. The practical significance of the research lies in the possibility of applying its findings in folklore studies, linguocultural studies, literary studies, genre theory, as well as in teaching courses on folklore, the history of English literature, and English linguoculture.

Постановка проблеми. Фольклор є однією з найдавніших і найважливіших форм духовної культури людства, у якій відображено світогляд, систему цінностей, історичний досвід і національну самобутність народу. Протягом століть усна народна творчість формувала культурну пам'ять суспільства, виконуючи пізнавальну, естетичну, виховну та комунікативну функції. Сукупність різноманітних фольклорних жанрів становить цілісну жанрову систему, елементи якої взаємопов'язані спільними тематичними, функціональними та структурними ознаками, водночас зберігаючи власну жанрову специфіку.

У сучасній фольклористиці жанрова система розглядається як динамічне явище, що постійно змінюється під впливом історичних, соціокультурних і комунікативних чинників [Бачинська, 2017]. Традиційні жанри усної народної творчості продовжують функціонувати в нових формах, адаптуючись до умов цифрової комунікації, масової культури та глобалізаційних процесів, що зумовлює необхідність переосмислення принципів класифікації фольклорних жанрів, уточнення критеріїв їх диференціації та дослідження взаємозв'язків між окремими жанровими різновидами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми класифікації жанрів фольклору, їхньої структури та функціональних особливостей неодноразово ставали предметом дослідження у вітчизняній фольклористиці. Значну увагу приділено принципам систематизації жанрів англійського фольклору, визначенню їхніх

жанротвірних ознак і функціональної специфіки [Бачинська, 2017]. Порівняльний аспект дослідження фольклору, закономірності розвитку жанрових систем і взаємодії різних національних традицій висвітлено у працях, присвячених компаративній фольклористиці [Давидюк, 2022]. Методологічні засади аналізу фольклорних явищ, принципи їх класифікації та вивчення жанрової специфіки ґрунтовно розроблено у працях із музичної фольклористики [Іваницький, 1997], а також у навчальних дослідженнях, присвячених українському фольклору як цілісній системі усної народної творчості [Руснак, 2010]. Сучасні наукові розвідки акцентують увагу на трансформації фольклору під впливом масової культури й цифрової комунікації, що сприяє виникненню нових жанрових форм та актуалізує питання їх класифікації [Гурова, 2025; Ткач, 2020]. Окремим напрямом досліджень є розвиток фольклорної лексикографії, яка забезпечує систематизацію фольклорної спадщини та розширює можливості її лінгвістичного аналізу [Сердега, 2023]. Водночас питання комплексного дослідження жанрової системи фольклору як цілісної структури, що охоплює взаємозв'язки між окремими жанрами, принципи їх організації та функціонування, потребує подальшого наукового осмислення, що й зумовлює актуальність цього дослідження.

Метою статті є комплексне дослідження жанрової системи англійського фольклору, визначення її структурної організації, основних жанрових різновидів, їхніх характерних ознак, функцій та взаємозв'язків у системі усної народної творчості.

Для досягнення поставленої мети передбачено виконання таких **завдань:** з'ясувати теоретичні засади вивчення жанрової системи фольклору; охарактеризувати основні підходи до класифікації фольклорних жанрів; визначити структурні та функціональні особливості основних жанрових груп англійського фольклору; проаналізувати жанрові ознаки англійських народних казок, легенд, балад, міфів, прислів'їв, загадок і дитячого фольклору; встановити місце окремих жанрів у загальній системі англійської народної творчості.

Об'єктом дослідження є англійський фольклор як система усної народної творчості.

Предметом дослідження є жанрова система англійського фольклору, її структурні, тематичні, композиційні та функціональні особливості, а також принципи класифікації й взаємодії окремих фольклорних жанрів.

Матеріалом дослідження стали понад 300 англомовних фольклорних творів, відібраних із цифрової бібліотеки ***Folklore, Folktales, and Fairy Tales from England: A Digital Library*** (D. L. Ashliman) та збірки ***English Fairy Tales*** Джозефа Джейкобса, розміщеної в електронній бібліотеці ***Project Gutenberg***. До корпусу дослідження увійшли англійські народні казки, легенди, міфи, балади, перекази, прислів'я, приказки, загадки та інші жанри усної народної творчості, що репрезентують традиційну жанрову систему англійського фольклору. Матеріал дослідження охоплює тексти різних історичних періодів і жанрових різновидів, що дало змогу здійснити комплексний аналіз їхніх структурних, тематичних і функціональних особливостей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проведений аналіз англомовного фольклорного матеріалу засвідчив, що жанрова система англійського фольклору являє собою складну, багаторівневу та історично сформовану систему, елементи якої взаємопов'язані спільними тематичними, структурними й функціональними характеристиками. Класифікація фольклорних жанрів ґрунтується на сукупності критеріїв, серед яких провідними є зміст, композиційна організація, спосіб виконання, функціональне призначення та особливості побутування творів. Комплексний підхід до систематизації жанрів дозволяє враховувати не лише їхні формальні ознаки, а й культурно-історичний контекст виникнення та розвитку.

У результаті дослідження встановлено, що жанрову систему англійського фольклору доцільно розглядати як сукупність великих жанрових груп, серед яких провідне місце займають епічні, ліро-епічні, малі та дитячі фольклорні жанри. Кожна з цих груп характеризується власною структурною організацією, тематикою, мовними особливостями та комунікативними функціями. Попри відмінності між окремими жанрами, усі вони функціонують як взаємодоповнювальні елементи єдиної фольклорної системи.

Аналіз англійських народних казок показав, що вони становлять найбільш розгалужену й репрезентативну жанрову групу англійського фольклору. Для них характерними є чітка композиційна структура, традиційні сюжетні моделі, наявність усталених казкових персонажів, повторюваних мотивів, формульних початків і завершень, а також послідовне протиставлення добра і зла. Значна частина казок побудована за принципом випробування героя, який долає численні перешкоди, проходить моральні та фізичні випробування, здобуває чарівних помічників або магічні предмети, отримує винагороду та відновлює порушену справедливість. Так, у казці *Jack and the Beanstalk* головний герой Джек, незважаючи на власну бідність і небезпеку, долає велетня, здобуває чарівні скарби й забезпечує добробут своєї родини. У казці *Tom Tit Tot* сюжет побудований навколо виконання надзвичайно складного завдання, де винахідливість героїні допомагає їй

уникнути загибелі. У творі *The Three Sillies* гумористичний сюжет розгортається навколо перебільшеної людської наївності, що є характерною рисою англійської народної традиції. Дослідження також показало, що англійські казки вирізняються меншою кількістю пишних описів порівняно з континентальною європейською традицією, натомість акцентують увагу на практичності, здоровому глузді, самоіронії та побутових деталях. Типовими героями виступають прості селяни, ремісники, пастухи, мандрівники або молодші сини, які завдяки власній кмітливості досягають успіху. Поряд із чарівними персонажами – велетнями, феями, відьмами, драконами, домовиками (*brownies*) чи ельфами – важливу роль відіграють звичайні люди, що підкреслює реалістичний характер багатьох англійських казок.

Дослідження легенд засвідчило, що цей жанр поєднує історичні факти з художнім домислом, створюючи особливий тип народного наративу, у якому реальні події набувають символічного та морального значення. Англійські легенди найчастіше пов'язані з історичними особами, насамперед королем Артуром, лицарями Круглого столу, Робіном Гудом, місцевими святими, а також із замками, стародавніми містами, лісами, печерами, пагорбами та іншими природними об'єктами. Значна кількість легенд присвячена таким відомим місцям, як *Glastonbury*, *Stonehenge*, *Tintagel Castle*, *Sherwood Forest*, походження яких пояснюється через діяльність легендарних героїв або надприродних сил. Наприклад, цикл легенд про короля Артура формує ідеал справедливого правителя, тоді як історії про Робіна Гуда репрезентують народне уявлення про боротьбу із соціальною несправедливістю, захист бідних і протистояння свавіллю влади. Окрему групу становлять місцеві легенди про привидів, драконів, чаклунів і приховані скарби, що зберігають регіональну культурну пам'ять. Основними функціями легенд є збереження історичної пам'яті, формування національної ідентичності, пояснення походження окремих культурних явищ та популяризація моральних ідеалів суспільства.

Міфи характеризуються космогонічною, етіологічною та світоглядною спрямованістю. Вони пояснюють походження світу, природних явищ, окремих істот і культурних традицій, використовуючи систему символічних образів та архетипних персонажів. У британській міфологічній традиції простежуються кельтські, англосаксонські та скандинавські елементи, що сформували багатошарову систему вірувань. До найпоширеніших персонажів належать чарівний чарівник *Merlin*, володарка Озера (*Lady of the Lake*), велетні, дракони, ельфи, феї, домовики, водяні духи та інші надприродні істоти. Значне місце займають перекази про міфічний острів *Avalon*, чарівний меч *Excalibur*, Святий Грааль та інші сакральні символи британської культури. У сучасному англійському фольклорі міфологічні сюжети активно інтегруються до інших жанрів, насамперед легенд і казок, що свідчить про взаємопроникнення жанрових форм та збереження архаїчних уявлень у пізнішій народній творчості. Міфологічні мотиви також широко використовуються в сучасній англомовній літературі, кінематографі та популярній культурі, забезпечуючи безперервність культурної традиції.

Особливе місце в англійській фольклорній традиції займають народні балади. Встановлено, що вони поєднують ознаки епосу та лірики, характеризуються сюжетністю, діалогічністю, динамічністю розвитку подій і високим ступенем емоційної виразності. Тематика балад охоплює історичні події, лицарські пригоди, родинні конфлікти, трагічне кохання, помсту, героїчні вчинки, морські подорожі та боротьбу за справедливість. До найвідоміших англійських балад належать *Sir Patrick Spens*, *Barbara Allen*, *Chevy Chase*, *The Two Sisters* та численні балади про Робіна Гуда. Так, балада *Barbara Allen* розкриває тему нерозділеного кохання й трагічної долі закоханих, тоді як *Sir Patrick Spens* відображає небезпеки морських подорожей та незворотність людської долі. Композиція балад характеризується швидким розвитком сюжету, мінімальною кількістю описів, значною роллю діалогів, повторів і паралелізмів. Ритмічна організація, строфічна будова, рефрени та повторювані формули забезпечують легкість їхнього усного виконання, музичного супроводу й запам'ятовування, що сприяло широкому побутуванню балад серед різних верств населення.

Аналіз малих жанрів фольклору показав, що прислів'я, приказки та загадки виконують насамперед когнітивну, дидактичну й комунікативну функції. Прислів'я репрезентують узагальнений життєвий досвід народу, моральні норми та культурні цінності, характеризуються афористичністю, лаконічністю, образністю й високою прагматичною насиченістю. Такі англійські прислів'я, як *A stitch in time saves nine*, *Actions speak louder than words*, *Where there is a will, there is a way*, *Honesty is the best policy*, відображають цінність працьовитості, відповідальності, наполегливості та чесності. Приказки використовуються переважно для оцінки життєвих ситуацій, характеристики людської поведінки або посилення експресивності мовлення. Загадки побудовані на принципах метафоризації, асоціативності та прихованої номінації, що активізує логічне мислення й мовну креативність адресата. Наприклад, класична англійська загадка *What has keys but can't open locks?* (*A piano*) демонструє використання

багатозначності слова *keys*, а загадка *What has a face and two hands but no arms or legs?* (*A clock*) ґрунтується на переносному значенні лексичних одиниць. Саме поєднання мовної гри, логіки та образності забезпечує їхню популярність у народній традиції.

Дитячий фольклор представлений колисковими піснями, лічилками, скоромовками, дитячими пісеньками, ігровими текстами та римівками. Встановлено, що основними його функціями є мовленнєвий розвиток, соціалізація дітей, формування пам'яті, ритмічного сприйняття та засвоєння культурних моделей поведінки. Для цього жанрового різновиду характерні простота синтаксичної будови, повторюваність мовних конструкцій, ритмічність, алітерація, рима та виразна звукова організація тексту. До найбільш відомих зразків англійського дитячого фольклору належать *Twinkle, Twinkle, Little Star*, *Humpty Dumpty*, *Jack and Jill*, *Baa, Baa, Black Sheep*, *Ring a Ring o' Roses* та численні скоромовки на кшталт *Peter Piper picked a peck of pickled peppers* або *She sells seashells by the seashore*. Такі тексти не лише сприяють розвитку правильної вимови, фонематичного слуху та мовної пам'яті, а й виконують важливу культурно-виховну функцію, передаючи дітям традиційні мовні моделі, соціальні цінності та елементи національної культури. Значна частина дитячого фольклору супроводжується рухливими іграми, жестами чи музичним виконанням, що підсилює його комунікативний і навчальний потенціал.

Проведене дослідження дозволило встановити, що окремі жанри англійського фольклору не функціонують ізольовано, а утворюють єдину взаємопов'язану систему. Багато сюжетів, образів, мотивів і символів переходять із одного жанру до іншого, забезпечуючи спадковість народної традиції та збереження її культурної цілісності. Казки активно використовують міфологічні образи, легенди містять елементи історичних балад, а прислів'я та приказки нерідко інтегруються до сюжетної тканини інших жанрів як засіб характеристики персонажів або вираження народної мудрості.

Висновки. Проведене дослідження засвідчило, що жанрова система англійського фольклору є цілісною, ієрархічно організованою системою, до складу якої входять казки, легенди, міфи, балади, прислів'я, загадки та дитячий фольклор. Установлено, що кожен жанр характеризується власними структурними, тематичними й функціональними особливостями, водночас усі вони взаємодіють між собою, забезпечуючи безперервність розвитку фольклорної традиції. Визначено основні підходи до класифікації фольклорних жанрів та встановлено їхню роль у збереженні культурної пам'яті, формуванні національної ідентичності й трансляції народних цінностей. Отримані результати можуть бути використані в подальших дослідженнях фольклористики, лінгвокультурології, жанрознавства та під час викладання дисциплін із фольклору, літературознавства й історії англійської культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бачинська Н. Я. Класифікація жанрів англійського фольклору. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2017. № 29. Т. 2. С. 15–17.
2. Гурова І. Новітній фольклор як форма популярної культури в сучасних українських реаліях: культурологічний аналіз. Fine Art and Culture Studies. 2025. № 1. С. 49–54.
3. Давидюк В. Студії з порівняльної фольклористики : навч.-метод. посіб. / Волинський національний університет імені Лесі Українки, факультет філології та журналістики, кафедра української літератури. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 156 с.
4. Іваницький А. І. Українська музична фольклористика (методологія і методика): Навчальний посібник. Київ: Заповіт, 1997. 392 с. https://archive.org/details/folklor1997/page/8/mode/2up?utm_source=chatgpt.com
5. Руснак І. Є. Український фольклор : навч. посіб. Київ : Видавничий центр «Академія», 2010. 304 с.
6. Сердега Р. Фольклорна лексикографія як новий вектор розвитку українського словникарства. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2023. Вип. 206. С. 128–135. DOI: https://doi.org/10.32782/2522-4077-2023-206-19.
7. Ткач А. А. Відродження фольклору в сучасному просторі українців. Мистецтвознавчі записки: зб. наук. праць. 2020. Вип. 37. С. 134–138. https://doi.org/10.32461/2226-2180.37.2020.221784
8. Ashliman D. L. Folklore, Folktales, and Fairy Tales from England: A Digital Library. URL: https://sites.pitt.edu/~dash/england.html (дата звернення: 20.07.2026).
9. English Fairy Tales. London: David Nutt. URL: https://www.gutenberg.org/files/7439/7439-h/7439-h.htm (дата звернення: 20.07.2026)

REFERENCES

1. Bachynska, N. Ya. (2017). Klasyfikatsiia zhanriv anhliiskoho folkloru [Classification of English folklore genres]. Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriia: Filolohiia, 29(2), 15–17.
2. Hurova, I. (2025). Novitnii folklor yak forma populiarnoi kultury v suchasnykh ukrainskykh

realiiakh: kulturolohichnyi analiz [Modern folklore as a form of popular culture in contemporary Ukrainian realities: A cultural analysis]. Fine Art and Culture Studies, (1), 49–54.
3. Davydiuk, V. (2022). Studii z porivnialnoi folklorystyky [Studies in comparative folklore]. Lutsk: Vezha-Druk.
4. Ivanytskyi, A. I. (1997). Ukrainska muzychna folklorystyka (metodolohiia i metodyka) [Ukrainian musical folklore studies (Methodology and methods)]. Kyiv: Zapovit.
5. Rusnak, I. Ye. (2010). Ukrainskyi folklor [Ukrainian folklore]. Kyiv: Akademiia.
6. Serdeha, R. (2023). Folklorna leksykohrafiia yak novyi vektor rozvytku ukrainskoho slovnykarstva [Folklore lexicography as a new direction in the development of Ukrainian lexicography]. Naukovi zapysky. Seriia: Filolohichni nauky, 206, 128–135. https://doi.org/10.32782/2522-4077-2023-206-19
7. Tkach, A. A. (2020). Vidrodzhennia folkloru v suchasnomu prostori ukraintsiv [The revival of folklore in the contemporary Ukrainian cultural space]. Mystetstvoznavchi zapysky, 37, 134–138. https://doi.org/10.32461/2226-2180.37.2020.221784
8. Ashliman, D. L. (n.d.). Folklore, Folktales, and Fairy Tales from England: A Digital Library. Retrieved July 20, 2026, from https://sites.pitt.edu/~dash/england.html
9. Jacobs, J. (Ed.). (1890). English Fairy Tales. London: David Nutt. Retrieved July 20, 2026, from https://www.gutenberg.org/files/7439/7439-h/7439-h.htm

Дата першого надходження статті до видання: 11.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 14.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 18.11.2026